

УДК 316.36 : 364-7

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.4.15>

Людмила ТЕЛІЖЕНКО

доктор філософських наук, доцент, доцент кафедри психології, політології та соціокультурних технологій, Сумський державний університет, вул. Харківська, 116, м. Суми, Україна, 40007

ORCID: 0000-0003-4558-513X

Ірина КУБИШКО

магістр спеціальності 231

ORCID: 0009-0001-3304-497X

Бібліографічний опис статті: Теліженко, Л., Кубишко, І. (2024). Відчуття безпеки та доступу до послуг внутрішньо переміщених осіб на території Сумської області в умовах війни. *Ввічливість. Humanitas*, 4, 115–121, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.4.15>

ВІДЧУТТЯ БЕЗПЕКИ ТА ДОСТУПУ ДО ПОСЛУГ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ НА ТЕРИТОРІЇ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

У статті досліджується відчуття безпеки та доступ до послуг внутрішньо переміщених осіб в умовах війни на території Сумської області. На основі проведеного анкетування встановлено, що внутрішньо переміщені особи на території Сумщини не відчувають себе в безпеці. Причина відчуття небезпеки полягає як у територіальній близькості Сумщини до кордону з росією, так і в психологічному стані переселенців, які потребують спеціалізованої допомоги. Їх ключовими потребами є житло для тривалого проживання і досить оплачувана робота, щоб створити для себе і сім'ї життєво необхідні умови.

Водночас виявлено, що внутрішньо переміщені особи, насамперед через соціальні мережі, обізнані про можливість отримання адміністративних, соціальних, юридичних, медичних, психологічних та інших послуг. Їм доступні всі види послуг, що передбачені в цьому разі законодавством України. Найбільш ефективно їм надаються адміністративні та медичні послуги, шкільна освіта дітей та правова допомога.

Проаналізовано також ефективність та якість надання гуманітарної допомоги внутрішньо переміщеним особам на території Сумської області. Показано, що внутрішньо переміщені особи мають певні проблеми із забезпеченням продуктами харчування, одягом, взуттям, ліками та дитячим харчуванням, оскільки вони надаються несвоєчасно та в недостатній кількості.

Зроблено висновок про те, що якість та ефективність надання гуманітарної допомоги внутрішньо переміщеним особам на території Сумщини мають бути покращеними. Програма надання гуманітарної допомоги переселенцям Сумщини потребує певних змін, а саме підвищення рівня забезпечення та своєчасності.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, гуманітарна допомога, соціальні послуги, відчуття безпеки, базова потреба.

Liudmyla TELIZHENKO

Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Psychology, Political Science, and Socio-Cultural Technologies, Sumy State University, 116 Kharkivska str., Sumy, Ukraine, 40007

ORCID: 0000-0003-4558-513X

Iryna KUBYSHKO

Master of specialty 231

ORCID: 0009-0001-3304-497X

To cite this article: Telizhenko, L., Kubyshko, I. (2024). Vidchuttia bezpeky ta dostupu do posluh vnutrishno peremishchenykh osib na terytorii Sumskoi oblasti v umovakh viiny [Sense of security and access to services of internally displaced persons in the territory of the Sumy oblast in the conditions of war]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 4, 115–121, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.4.15>

SENSE OF SECURITY AND ACCESS TO SERVICES OF INTERNALLY DISPLACED PERSONS IN THE TERRITORY OF THE SUMY OBLAST IN THE CONDITIONS OF WAR

The article examines the sense of security and access to services of internally displaced persons in war conditions in the Sumy region. On the basis of the conducted questionnaire, it was established that internally displaced persons do not feel safe in the territory of Sumy Oblast.

The reason for the sense of danger lies both in the territorial proximity of Sumy region to the border with Russia, and in the psychological state of the displaced persons who need specialized help. Their key needs are housing for long-term residence and a well-paid job to create living conditions for themselves and their families.

At the same time, it was found that internally displaced persons, primarily through social networks, are aware of the possibility of receiving administrative, social, legal, medical, psychological and other services. All types of services provided for in this case by the legislation of Ukraine are available to them. Administrative and medical services, children's school education and legal assistance are most effectively provided to them.

The effectiveness and quality of providing humanitarian aid to internally displaced persons in the Sumy region was also analyzed. It is shown that internally displaced persons have certain problems with the provision of food, clothing, shoes, medicines and baby food, as they are provided late and in insufficient quantities.

It was concluded that the quality and efficiency of humanitarian assistance to internally displaced persons in Sumy Oblast should be improved. The program for providing humanitarian assistance to displaced people of Sumy Oblast needs certain changes, namely an increase in the level of provision and timeliness.

Key words: *internally displaced persons, humanitarian aid, social services, sense of security, basic need.*

Актуальність проблеми. В умовах війни, що другий рік поспіль точиться на території України, ведення активних бойових дій, особливо в прикордонній зоні, відбувається масштабне внутрішнє переміщення громадян, які переїжджають у більш безпечні місця проживання, набуваючи відповідного соціального статусу. З такою ситуацією, коли люди втрачають житло, матеріальні ресурси, роботу, добробут, зв'язки з рідними тощо, сучасне українське суспільство стикається чи не вперше. Загроза життю людей, втрата ними всього, що раніше сприймалося як укоріненість у життя, для них самих, держави та суспільства стали викликами, які треба негайно розв'язувати, вивчаючи ситуацію, як і пов'язані з ними проблеми. Однією з них є питання безпеки та доступу до послуг внутрішньо переміщених осіб – різного віку і статі людей, які не виїхали за кордон, але були змушені переїхати в більш безпечні регіони та місця країни. Виникла необхідність з'ясувати, на скільки внутрішньо переміщені особи відчують себе у безпеці, до яких соціальних послуг з урахуванням індивідуальних потреб особи або сім'ї вони мають доступ, чи достатніми вони є для них.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання соціальної забезпеченості внутрішньо переміщених осіб сьогодні є вузловим не тільки для державних служб, відомств, громадських організацій, які безпосередньо працюють з ними, забезпечуючи їх доступ до послуг, а і для

науковців, які намагаються всебічно дослідити ситуацію щодо внутрішньо переміщених осіб, з'ясувати їх соціально-правовий статус, виникаючі проблеми та знайти шляхи їх розв'язання.

Сьогодні вагомий внесок у дослідження теми внутрішньо переміщених осіб зробили як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники. Значення та вживання терміну «внутрішньо переміщена особа» в законодавчих та нормативно-правових документах України, а також ознаки внутрішньо переміщених осіб в країні вивчали М. П. Кобець [4], І. М. Малиха [8], М. Ніколайчук [9]. Зокрема М. Малиха внутрішньо переміщених осіб виділяє з числа переселенців як специфічну групу осіб, що вимушена мігрувати, а отже, стикається з проблемами, наслідки яких має регулювати держава [8]. М. Ніколайчук поняття «внутрішньо переміщена особа» пов'язує зі специфічною цільовою групою, якій притаманні ознаки, детерміновані особливими потребами, особистісними характеристиками та впливами зовнішнього середовища [9, с. 109]. М. Кобець значно розширив поняття «внутрішньо переміщена особа», зазначаючи, що це не тільки особи, які мають зареєстроване місце постійного проживання, а й ті, які працювали на території конфлікту, мають нерухомисть тощо [4, с. 202].

Питання соціального захисту внутрішньо переміщених осіб, зокрема взаємодію держави з громадянським суспільством як умову вирішення їх проблем досліджували І. Г. Карпова [2], Р. І. Євдокименко [2]. Соціальну допомогу як

вид соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в Україні аналізував Т. Р. Кульчицький [5]. Причини та соціальні наслідки вимушеного внутрішнього переміщення населення в Україні досліджували О. І. Амоша [1], В. П. Антонюк [1], Ю. Залознава [1], О. М. Малиновська [7], О. Ф. Новікова [1], Л. Д. Яценко [7] та ін. Соціальні труднощі та потреби внутрішньо переміщених осіб у своїх працях досліджували М. Логвинова [6], Т. Семігіна [12], Л. Марухнич [12]. П'ять стадій адаптації переміщених осіб у новому місці їх проживання детально описав Д. Галлахорн [13].

Мета дослідження полягає в тому, щоб дослідити відчуття безпеки та доступ до послуг внутрішньо переміщених осіб в умовах війни на території Сумської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну з найближчого прикордоння до м. Суми та інших територіальних громад Сумської області почали прибувати й реєструватися внутрішньо переміщені особи. Сьогодні їх Сумська область налічує понад 81 тисячу осіб [3].

Згідно з Законом України № 1706-VII «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», «внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру» [11].

Цим же Законом встановлено, що внутрішньо переміщені особи мають право на матеріальну та психологічну допомогу, доступ до медичних послуг, право на свободу пересування, отримання безоплатної правової допомоги, право на тимчасове працевлаштування, захист від насильного переселення в місця, де життя буде небезпечним, добровільний вибір щодо переселення в іншу область чи місто України, отримання гуманітарної допомоги, а також отримання соціальних послуг [там же]. До їх числа належить допомога психолога (психологічна допомога), правова допомога, соціальна допомога, гуманітарна допомога (продукти харчування, засоби

особистої гігієни, одяг та взуття, ліки, дитяче харчування та ін.).

Проте в умовах війни негайно реалізувати ці права внутрішньо переміщених осіб, забезпечити їх всім необхідним для повноцінного життя в інших громадах досить складно. Цьому перешкоджають як їх власні, внутрішні бар'єри, зокрема психологічно-емоційний стан, так і зовнішні. Наприклад, відсутність вакансій за фахом в невеликих громадах чи селах, надання недостатньої інформації з боку місцевої влади про доступні вакансії, тощо.

У зв'язку з цим виникла необхідність дослідити проблеми, з якими стикаються внутрішньо переміщені особи на території Сумщини в процесі їх соціальної інтеграції в територіальні громади.

Для цього нами було проведено анкетування, мета якого полягала в тому, щоб: 1) визначити обізнаність внутрішньо переміщених осіб про надання адміністративних, соціальних, юридичних, медичних та психологічних послуг; 2) дізнатися, наскільки задоволена базова потреба внутрішньо переміщених осіб у безпеці.

Анкета містила інструкцію, яка стосувалася згоди на участь у опитуванні, та інформацію, якою зазначалася анонімність відповідей респондентів. Водночас опитування містило в собі три блоки дослідницьких запитань: відчуття безпеки та доступу до послуг, оцінка доступності різних видів допомоги в своєму населеному пункті, оцінка ефективності та якості гуманітарної допомоги.

Участь у опитуванні була добровільною. Ним було охоплено 57 осіб, які проживають на території Сумської області. З них 13 осіб віком 18–24 роки (22,4 %), 19 осіб – 25–34 роки (32,8 %), 13 осіб віком 35–44 роки (22,4 %), 8 опитаних осіб – 45–54 роки (13,8 %), 1 особа від 55 до 64 років (1,7 %), 2 особи від 65 до 74 років (3,4 %), від 75 і старше була опитана одна особа (1,7 %).

Опитування показало, що найбільше внутрішньо переміщених осіб проживає в обласному центрі Сумщини, тобто в місті Суми – 82,5 %. У інших містах Сумської області проживає 12,3 % внутрішньо переміщених осіб. У селах Сумщини мешкає 2,3 % переселенців. Основними причинами, з яких вони обрали проживання в місті Суми, є можливість знайти роботу, облаштуватися тут жити, отримати вищу або середню освіту.

Цілком закономірно, як показало опитування, внутрішньо переміщені особи залишили

постійне місце проживання та переїхати в новий район через відчуття небезпеки, пов'язане з обстрілами та викликаними ними руйнуваннями житла. Виявилося, що у 55,0 % респондентів повністю знищене або пошкоджене житло. Для решти причиною переїзду стала неможливість нехтувати небезпекою, своєю та своїх дітей.

Зазначимо, що безпека – це базова потреба, яка дозволяє людині спокійно жити, розвиватися, навчатися, працювати. Її були позбавлені мешканці прикордоння Сумщини, оскільки кожен день відбувалися обстріли, і люди не мали можливості в спокійних умовах жити та ходити на роботу. Більше того через постійні вибухи страждала їхня нервова система, що відобразилося в одному з питань анкети. Воно стосувалося відчуття безпеки внутрішньо переміщених осіб у вже нових місцях проживання. Отримані дані показали, що тільки 30,0 % осіб почувують себе у безпеці. 45,6 % внутрішньо переміщених осіб сказали, що їм важко дати відповідь на це питання. 10,0 % відповіли, що у небезпеці вони почувують себе вечорами або у віддалених частинах населеного пункту. Але майже 15,0 % (14,4 %) внутрішньо переміщених осіб сказали, що відчувають себе у небезпеці постійно. Наголосимо, що це відчуття небезпеки викликане не тільки станом війни в країні, а і психологічним станом самих переселенців, які потребують відповідної допомоги.

Що ж до поінформованості внутрішньо переміщених осіб про саму можливість отримати різні види допомоги, то опитування показало значну роль у цьому відношенні соціальних мереж (62,6 %), а також родичів, друзів та знайомих (25,0 %). Водночас, як з'ясувалося, сьогодні радіо для громадян перестало бути джерелом життєво важливої інформації – 0 %, як і преса (3,5 %) та телебачення (1,8 %), які втратили своє значення в умовах війни. Додамо, що і стенди та відповідні інформаційні матеріали, призначені для осіб, що потребують допомоги, теж виявилися малоефективними. Тільки 5,3 % внутрішньо переміщених осіб скористалися цим джерелом необхідної для них інформації. Ще 1,8 % переселенців отримали інформацію з інших джерел.

Наскільки забезпечені внутрішньо переміщені особи послугами, які вони можуть отримати в цій ситуації, яка їх якість та кількість – це було наше наступне ключове питання, що сто-

сувалося якості життя переселенців. У опитуванні привертає увагу той факт, що значний відсоток переміщених осіб відмітили доступність майже всіх послуг, що надаються їм у новій місцевості (табл. 1). Це швидка та спеціалізована медична допомога, дитячі садки, шкільна освіта для дітей та освіта для дорослих, отримання адміністративних та соціальних послуг, правова допомога. Найбільш доступними для них, як це видно з таблиці 1, є адміністративні послуги, надання швидкої медичної допомоги, шкільна освіта дітей та правова допомога, оцінка доступності яких перевищує 50,0 %. Проте є незначний відсоток тих внутрішньо переміщених осіб, які вказали, що їм не доступні певні види допомоги: швидка медична допомога – 1,8 %, спеціалізована медична допомога – 1,8 %, психологічна допомога – 5,3 %, дитячий садок – 3,5 %, шкільна освіта дітей – 1,8 %, освіта для дорослих (навчання, перенавчання, підвищення кваліфікації, неформальна освіта) – 7 %, адміністративні послуги – 1,8 %, правова допомога – 3,5 %. Соціальні послуги та консультування виявилися доступними для всіх переселенців на Сумщині.

Практична доступність та якість послуг внутрішньо переміщеним особам відобразилися і у відповідях на питання «Чи плануєте ви переїжджати куди-небудь протягом найближчих 6 місяців?». Адже перше місце посіла відповідь «Ні» (82,5 %). Кількість охочих переїхати у свою громаду досягла 12,3 % опитаних, 1,8 % зазначили, що мають намір переїхати в інший населений пункт області. І тільки 3,5 % сказали, що хочуть переїхати до іншої області. Серед основних причин бажання переїзду – труднощі в пошуку житла на довготривалий термін (10,5 %), потреба в соціальних послугах, які на Сумщині складно або неможливо отримати (1,8 %), бажання повернутися додому (3,5 %), не бажання довго залишатися на одному місці (1,8 %).

Для внутрішньо переміщених осіб надзвичайно важливим видом допомоги є грошові виплати, які їм мають надаватися за законом України. За їх допомогою переселенці можуть оплатити орендоване житло, сплатити за комунальні послуги, купити ліки, засоби гігієни, врешті-решт, просто жити в новій громаді, не маючи можливості знайти роботу. Майже 80 % осіб у анкеті зазначили, що отримували або отримують грошову допомогу (78,9 %). 1,8 % –

Таблиця 1

Оцінка доступності надання відповідних послуг

Послуги	Доступно	Мало доступно	Недоступно	Немає потреби	Важко відповісти
Отримання швидкої мед. допомоги	63,2 %	15,8 %	1,8 %	8,7 %	10,5 %
Отримання спеціалізованої мед. допомоги	49,1 %	19,3 %	1,8 %	17,5 %	12,3 %
Психологічна допомоги	43,9 %	8,8 %	5,3 %	26,2 %	15,8 %
Дитячий садок	43,9 %	3,5 %	3,5 %	47,3 %	1,8 %
Шкільна освіта дітей	52,6 %	5,3 %	1,8 %	40,3 %	0 %
Освіта для дорослих	29,8 %	8,8 %	7 %	36,9 %	17,5 %
Отримання адміністративних послуг	68,4 %	10,5 %	1,8 %	19,3 %	0 %
Отримання соціальних послуг	49,1 %	12,3 %	0 %	29,8 %	8,8 %
Отримання правової допомоги	1 %	7 %	3,5 %	17,6 %	15,8 %

не отримували, але планують отримати. У 1,8 % переміщених осіб не вийшло отримати допомогу і вони звернулись чи звернуться до суду. 15,7 % внутрішньо переміщених осіб навіть не знають про надання грошової допомоги. І тільки 1,8 % внутрішньо переміщених осіб не мають в планах одержати таку допомогу. Що стосується термінів надання фінансової допомоги, то лише 5,0 % відповіли, що не отримують вчасно грошову допомогу.

Третє ключове питанням нашої анкети стосувалося оцінки ефективності та якості гуманітарної допомоги, яка теж надається внутрішньо переміщеним особам на території Сумщини. Відповідно до статті 1 Закону України № 1192-ХІV «Про гуманітарну допомогу», це «цільова адресна безоплатна допомога у грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, або допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається... отримувачам гуманітарної допомоги», які її потребують у зв'язку із соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю, скрутним фінансовим становищем, введенням воєнного або надзвичайного стану тощо [10]. Окрім фінансової допомоги, вона передбачає продукти харчування, в тому числі дитяче харчування, якщо є маленькі діти, одяг та взуття для дорослих і дітей, засоби особистої та спеціалізованої гігієни, побутову хімію, засоби для облаштування місця для сну, ліки та іншу допомогу, передбачену законом України. Всі ці послуги для внутрішньо переміщених осіб є надзвичайно важливими, оскільки дозволяють їм у вимушеній ситуації почувати себе комфортніше, бути забезпеченими всім необхідним, у першу чергу

продуктами харчування та засобами гігієни. Тому зрозуміло, що така допомога має надаватися вчасно та в достатній кількості.

Проте, як показало опитування, з гуманітарною допомогою у вигляді продуктів харчування у внутрішньо переміщених осіб на території Сумщини є певні проблеми. Тільки 32 % осіб відповіли, що допомога є достатньою. Майже стільки ж осіб (29 %) вважають, що кількість надання продуктів харчування є недостатньою. Водночас, якщо 15,0 % відповіли, що допомога відповідає їхнім потребам чи потребам їхньої сім'ї, то 4,0 % взагалі незадоволені відповідністю та вчасністю цієї послуги. Привертає увагу і те, що 9,0 % опитаних не отримують дану допомогу, оскільки можуть зазначену потребу в харчуванні забезпечити самостійно. У той же час 11,0 % осіб її потребують, але з певних причин не отримують (відсутність інформації про надання гуманітарної допомоги, неможливість дістатися до пункту призначення зазначеної організації).

Як бачимо, найбільше внутрішньо переміщених осіб потерпає від недостатності та несвоєчасності послуг, що може негативно впливати на їх емоційний стан, адже деякі з них не мають навіть коштів, щоб купити базові продукти. Благодійні організації намагаються максимум покращити свій сервіс та забезпечити цю групу людей допомогою, якої вони потребують. Та все ж ситуація в цілому така, що програма надання допомоги у вигляді продуктів харчування потребує певних змін, а саме підвищення рівня забезпечення та своєчасності.

Щодо забезпечення таких гуманітарних потреб внутрішньо переміщених осіб, як одяг, взуття, ліки та дитяче харчування, то на таблиці 2 можна

Оцінка якості надання гуманітарних потреб

Оцінка якості	Одяг та взуття	Ліки	Дитяче харчування
Допомога достатня	34,0 %	14,0 %	18,0 %
Допомога відповідає потребам	9,0 %	18,0 %	24,0 %
Допомога вчасна	4,0 %	9,0 %	12,0 %
Допомога недостатня	14,0 %	11,0 %	7,0 %
Допомога не відповідає потребам	4,0 %	2,0 %	12,0 %
Допомога невчасна	2,0 %	7,0 %	2,0 %
Не отримую допомогу	21,0 %	30,0 %	21,0 %
Потребую, але не отримую	12,0 %	9,0 %	4,0 %

побачити, що вони також є достатніми тільки для частини осіб: одяг та взуття – 34,0 %, ліки – 14,0 %, дитяче харчування – 18,0 %. Водночас опитування виявило значний відсоток тих, хто з різних причин не отримує ці послуги (21,0 %, 30,0 %, 21,0 % відповідно), як і відсоток тих, хто їх потребує і теж не отримує (12,0 %, 9,0 %, 4,0 % відповідно). Це говорить про те, що якість надання гуманітарної допомоги внутрішньо переміщеним особам на території Сумщини має бути покращеною, вчасною і достатньою.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, внутрішньо переміщені

особи на території Сумської області потребують підтримки та всіх видів допомоги, передбачених законодавством України, що можуть бути надані їм державою, громадами, волонтерськими організаціями. Завдяки соціальним мережам вони досить добре поінформовані про таку можливість. На даний час їм доступні майже всі послуги, особливо соціальні послуги та консультування. Водночас програма надання гуманітарної допомоги переселенцям Сумщини потребує певних змін, а саме підвищення рівня забезпечення та своєчасності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Внутрішньо переміщені особи: від подолання перешкод до стратегії успіху : монографія / О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. П. Антонюк та ін. Київ : НАН України, Ін-т економіки пром-сті, 2016. 448 с.
2. Карпова І. Г., Євдокименко Р. І. Проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні як об'єкт соціальної політики держави та громадянського суспільства. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Соціальна робота. Соціальна педагогіка*. 2016. Вип. 22. С. 145–152.
3. Кількість зареєстрованих облікованих внутрішньо переміщених осіб. *Державне підприємство «Інформаційно-обчислюваний центр Міністерства соціальної політики»*. 2024. URL: <https://www.ioc.gov.ua/> (дата звернення: 19.08.2024).
4. Кобець М. П. Зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб. *Наука і правоохорона*. 2016. № 1. С. 97–103.
5. Кульчицький Т. Р. Соціальна допомога як вид соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Věda a perspektivy*. 2023. № 2(21). С. 178–186.
6. Логвинова М. О. Внутрішньо переміщені особи як категорія вимушених мігрантів: поняття та ознаки. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2019. № 11. С. 44–50.
7. Малиновська О. М., Яценко, Л. Д. Соціальні наслідки вимушеного внутрішнього переміщення населення в Україні. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія : Економіка та управління*. 2024. Вип. 11. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-07-01>
8. Малиха І. М. До проблеми сутності поняття «внутрішньо переміщені особи»: державна політика та регіональна практика. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2015. 8(124). С. 6–11.
9. Ніколайчук М. Складові елементи механізму регулювання міграційних процесів сільського населення. *Регіональна економіка*. 2005. № 3 (37). С. 105–112.
10. Прогуманітарну допомогу. Закон України № 1192-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text> (дата звернення: 21.08.2024).
11. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. 2015. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення: 21.08.2024).
12. Семігіна Т., Марухнич Л. Оцінка потреб внутрішньо переміщених осіб: методи та виклики. *Матеріали конференцій МЦНД*, (14.06.2024 ; Суми, Україна), С. 74–76. URL: <https://archive.mcmd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/1299> (дата звернення: 19.08.2024).

13. Gullahorn, John T., and Jeanne E. Gullahorn. An Extension of the U-Curve Hypothesis. *The Society for the Psychological Study of Social Issues*. 1963. P. 33.

REFERENCES:

1. Novikova, O. F., Amosha, O. I., Antoniuk, V. P., Liashenko, V. I., Zaloznova, Yu. S., Shamileva, L. L. et al. (2016). Vnutrishno peremishcheni osoby: vid podolannia pereshkod do stratehii uspikhu [Internally Displaced Persons: From Overcoming Barriers to Strategies for Success] : monohrafiia. Kyiv : NAN Ukrainy, In-t ekonomiky prom-sti [in Ukrainian].
2. Karpova, I.H., & Yevdokymenko, R.I. (2016). Problemy vnutrishno peremishchenykh osib v Ukraini yak ob'ekt sotsialnoi polityky derzhavy ta hromadianskoho suspilstva [Problems of internally displaced people in Ukraine as an object of social policy of the state and civil society]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriiia II. Sotsialna robota. Sotsialna pedahohika – Scientific journal of M.P. Dragomanov National Pedagogical University. Series II. Social work. Social pedagogy*, 22, 145–152 [in Ukrainian].
3. Kilkist zareiestrovanykh oblikovanykh vnutrishno peremishchenykh osib [Number of registered registered internally displaced persons]. (2024, September 5). IOTs Minsotspolityky Ukrainy – ICC of the Ministry of Social Policy of Ukraine. Retrieved from <https://www.ioc.gov.ua/> [in Ukrainian].
4. Kobets, M. P. (2016). Zarubizhnyi dosvid administratyvno-pravovoho zabezpechennia prav vnutrishno peremishchenykh osib [External experience of administrative and legal providing internally displaced people's rights]. *Nauka i pravoohorona*, 1, 97–103 [in Ukrainian].
5. Kulchyt'skyi, T.R. (2023). Sotsialna dopomoha yak vyd sotsialnoho zakhystu vnutrishno peremishchenykh osib v Ukraini [Social assistance as a type of social protection internally displaced persons in Ukraine]. *Věda a perspektyvy*, 2, 178–186 [in Ukrainian].
6. Lohvynova, M. O. (2019). Vnutrishno peremishcheni osoby yak katehoriia vymushenykh mihrantiv: poniattia ta oznaky [Internally displaced persons as a category of forced migrants: concept and signs]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu Seriiia Heohrafichni nauky – Scientific Bulletin of KSU Series Geographical Sciences*, 11, 44–50 [in Ukrainian].
7. Malynovska, O. M., & Yatsenko, L. D. (2024). Sotsialni naslidky vymushenoho vnutrishnoho peremishchennia naseleennia v Ukraini [Social consequences of forced internal displacement of population in Ukraine]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriiia: ekonomika ta upravlinnia – Problems of modern transformations. Series: economics and management*, 11. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-07-01> [in Ukrainian].
8. Malykha, I. M. (2015). Do problemy sutnosti poniattia «vnutrishno peremishcheni osoby»: derzhavna polityka ta rehionalna praktyka [To the issue of the root of the matter of «internally displaced persons»: public policy and regional practice]. *Naukov-teoretychnyi almanakh Hrani – Scientific and Theoretical Almanac Grani*, 8, 6–11 [in Ukrainian].
9. Nikolaichuk, M. (2005). Skladovi elementy mekhanizmu rehuliuвання mihratsiinykh protsesiv silskoho naseleennia [Constituent elements of the regulation' mechanism of migration processes of the rural population]. *Rehionalna ekonomika – Regional Economy*, 3, 105–112 [in Ukrainian].
10. Zakon Ukrainy Pro humanitarnu dopomohu № 1192-XIV [The Law of Ukraine On Humanitarian Aid] (1999, October 22). *Verkhovna Rada Ukrainy – Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text> [in Ukrainian].
11. Zakon Ukrainy Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib [The Law on “Ensuring the Rights and Freedoms of Internally Displaced Persons in Ukraine”] № 1706-VII (2014, October 20). *Verkhovna Rada Ukrainy – Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> [in Ukrainian].
12. Semyhina, T., & Marukhnych, L. (2024). Otsinka potreb vnutrishno peremishchenykh osib: metody ta vyklyky [Assessing the needs of internally displaced persons: methods and challenges]. *III Mizhnarodna naukova konferentsiia «Aktualni pytannia rozvytku haluzei nauky» – III International Scientific Conference "Actual Issues in the Development of Scientific Fields"*, Sumy: SSU. (pp. 74–76). Retrieved from <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/1299> [in Ukrainian].
13. Gullahorn, J. T., & Gullahorn, J.E. (1963). An Extension of the U-Curve Hypothesis. *The Society for the Psychological Study of Social Issues*, 19, 33–47.